

ZEMLJOVIDI GRADSKIH RUBOVA

Galerija »Era« u Novalji / Uz izložbu ulja i pastela Josipa Biffela / Josip Biffel samo naizgled štuje sličnost u različitostima, a uistinu slika vlastitu šutnju i šutnju svijeta, trenutke tišine koji se talože u taktilnom ishodištu »hoda iz dubine«

ANDRIANA ŠKUNCA

Nakon vrlo zapažene izložbe grafika Vasilija Josipa Jordana i Dragice Cvek Jordana u izboru likovnog kritičara Josipa Škunce u novaljaskoj Galeriji Era, novija ulja i pastelae izlaže Josip Biffel. U komornom prostoru galerije, vlasnika Dominika Kunkere, Biffelove se slike doimlju kao produženi, sutonski prostor okolnih ulica ljetne Novalje. Krajolici s ruba grada transformiraju se kroz obzorja slikarstva Josipa Biffela u slojevito naslijeđe unutarnjih prostora. Prepoznat po »izdvojenju poetici« koja je posve izvan metičke tradicije, Biffel i po zapisima istaknutih tumača njegova opusa Ive Šimata Banova, Tonka Maroevića, Guida Quiena, Josipa Depola, Zdenka Rusa i Nade Beroš zadržava pomalo donkihotsku poziciju u suvremenom hrvatskom slikarstvu. Iako uzava tradiciju i postignuća suvremenika, on vlastiti »slikarski obrat« uporno dograđuje tijekom više desetljeća. U »pustoju zemlji« na rubovima urbanog, slikar u oniričkom ozračju iz dimenzija svakodnevnice i upamćenog realiteta slijedi tek naizgled nespojive tragove tjelesnog i eteričnog.

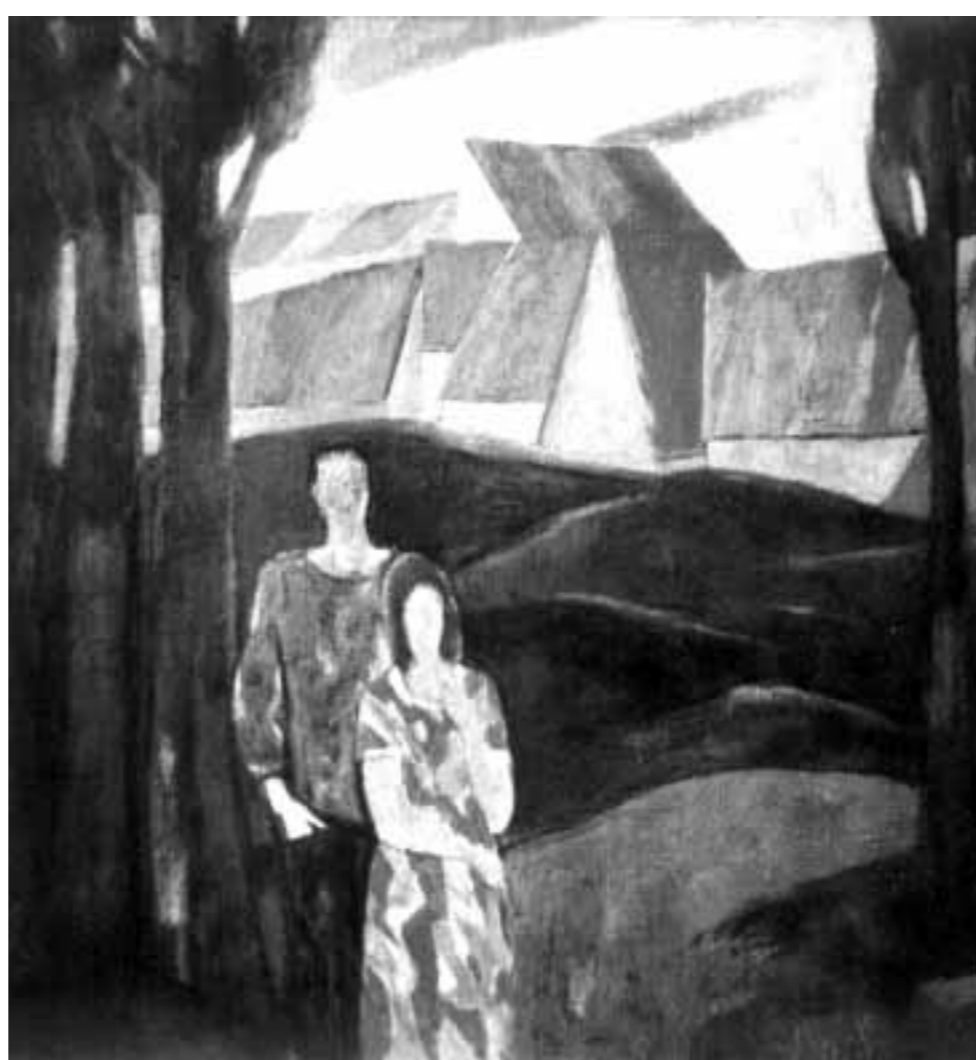
Biffel ne uzmiče pred stilizacijom prostora dok raspoređuje silnice različitih asocijacija i dojmova. Slikarskim postupkom u »izabranom polju« evocira i kozmičke znakove koji su izvan konkretnog ljudskog opsega ipak utkani u zone tla, privedeni realnoj ili izrecivju stvarnosti.

Rubni teritorij grada za slikara je zatečeno i rođenjem nastanjeno »polje slobode« na kojem ljudski izmjerljiva dimenzija opstoji kao čvrsta jezgra nasuprot izmičućem elementu, slutnji samotne nepripadnosti. Koristeći zatečene elemente urbanih pustopoljina: posljednje svjetiljke, riječne rukavce kojima između srušenih stabala i naplavinama u tišini brode veslači, prevrnuti i zahrdale furgone,

puste kolosijeke i prazne željezničke vagona, urušene zidove ispražnjenih tvorničkih hala, dimnjake i sive uglove neimenovanih kuća, samotne i prašnjave ulice kojima u izmaglici rane večeri promiču rijetki prolaznici, majstorski »preslaganjem« unutar konteksta slike poznatom okružju zadaje i naznake astralnih prostora. Navodi na prevagu erodirajuće naravi stvari i krajolika dok isto dobnno u svakoj slici okomicom zida, brda, vesla ili stabla nadvisuje rubnost tako prizemljena svijeta.

Otklon od pogrešno »utvrđenih« mjera zagovara podtekstom boja i jasno izdvojenih motiva kojima ilustrira oskudicu i potrošenost svijeta stvari. Smisao mnogih događaja za Biffela je posve nužan, jer »slikajući ne može zatajiti zbilju što je živo i trajno prisutna u njemu«, ali on ipak ne utvrđuje i pripadnost takvoj stvarnosti.

Dok naglašava bezimenost orisa izdvojene ljudske siluete koju već u idućem koraku, zaveslaju ili pokretu – iza ugla, u pustoši uličice – iščekuje »bezimene netko«, Biffel koraka kroz prazninu, u nalijež sjene. U mutnom svjetlu otkriva magičnu kosinu brda ili četvorinu u čistini polja koje se još održalo uz tjeskobne i nagrižene rubove krajolika. Naizgled opisna ili literarna potka Biffelovih slika »prevedena je iz zorne zbiljnosti« uokolo neke zarušene zgrade u trešnjevčakom predgrađu ili uz rukavce korita rijeke kojima se slijeva iverje industrijskog otpada. Sadržaj ipak ne određuje ugodaj Biffelovih slika, već je to neka neizreciva slutnja. Istinski tkanje slike svijeta koji se najavljuje iza horizonta poznatog prostora, a gdje u ozračju sumnje čak i duša gubi vlastito ime. U tom osjećaju nadiruče praznine koja je ispunjena i prepunjena »bespredmetnim« i potrošenim stvarima, bezglasno se usitnjuje duševni prostor te obnavlja idealni teren za novi poticaj. Slikarstvo Josipa Biffela odmjerenom je i sup-

Neizrecive slutnje: »Večernja šetnja«

tilno, građeno bez naglih obrata ili neočekivanih rezova. Ono izvire iz taloga upamćenog sadržaja koji se u reduciranim ulomcima već odavno slegnuo na dnu sjećanja. Atmosfera slika otkida se u dionicama otkrivajući melankolične nabore cjeline i membrane kroz koje se naziru zemljovidni duše u nasdasve pokretljivim stanjima protuslovlja gradskih rubova. Na tim pustim obalama u spoju običnih detalja prenapučene oskudice i razgradnje malog svemira, stvara se prototip za velike dimenzije svemirskog krajolika. Josip Biffel samo naizgled štuje sličnost u različitostima, a uistinu slika vlastitu šutnju i šutnju svijeta, trenutke tišine koji se talože u taktilnom ishodištu »hoda iz dubine«.

Uporno obnavlja uvjerenost i suglasje motiva u krajoliku, model skučena svijeta rašiva po naravi urušenih rubova, te kroz niz varijacija slične motivike zblizava iluzorne prostore čovjekova bivanja.

Kroz prvotno upamćene vrijednosti neprolaznog osjećaja slobode neometano se granaju varke tvornosti i pustoši, a istodobno se u raspletu ranžirnih kolodvora i na čvorištima pustara lomi posljednje sasušeno debljo zbog dugotrajne nepripadnosti cjelini. Brodari sudbinski promiču mutnim riječnim rukavcima, a osamljeni likovi u praznim dvorištima ili na kosinama putova najavljuju pomalo bizarni oblik egzistencijalnih nedoumica. Poetičnost osamljeničkog iskustva »pročitane grade« slikaru daje mogućnost izbora, šansu poigravanja s elementima i mogućnost otklona od pustoši snova. Na šavu svjetla i tame množi se spoznaja, na spoju magičnog bljeska iluzije raste stvarnosti osjećaj neke još nepoznate, nadolazeće fabule. Ugodaji i motivi Biffelovih slika nastali su iz iste matrice nepotrošivih rubova, ali u svakoj novoj slici, bila ona rad u ulju ili pastelu, on na drugačiji način potvrđuje poetično središte u kojem se oslikava rasap u prirodi, prostoru kojeg je odavno natkrililo vrijeme. Biffel ustrajno slika »polje pripadnosti sebitiskujući u njega pečate rubnosti. Romantični odrazi šetača, osamljeni sfumatozni

motivi biciklista i veslača, tvornički dimnjaci, vučni vagoni, šahisti na riječnim nasipima, građevine neimenovane namjene, tresetišta i brežuljci šljake, talozi plikača i nagrižena stabla čije je krošnje nadvisila sjena – svijet je iz kojeg tek izdvojene konture ljudskog lika izvlače već poništenu ili pritajenu svrhu. »Oblici na pustoju obali gotovo su fizičke čljenice«, kazuje slikar. Preslaganjem i oblikovanjem pokazuje se ključni motiv. Biffel izabire mogućnosti i način doživljaja stvari. Iz naizgled perifernih dimenzija izranjaju asocijacije na upamćeni doživljaj ili ugodaj što svakoj slici daju prepoznatljiv podtekst, »sasvim osobno viđenje«.

Prožimanjem crteža i boje, pastelne strukture i jasnih kontura Biffel otkriva polje komunikacije s »drugim«, te postiče dojam izvorne stvarnosti. Energetsko polje njegovih slika, ma koliko opterećeno općeljudskim rasponom, ponirući u srodni krajolik zadržalo je jasnu i neizmjerljivu osobnu notu. Iluziju stvarnosti s kojom se »slikar iznimna senzibiliteta i znanja o slici« poigrava kroz dijalog taktilnog i eteričnog, te obnavlja »slikarski red« kojim Biffel osamljeničkim rječnikom oslikava podtekst ljudskog i kozmičkog prostora.

Urušeni dijelovi urbanih pejzaža ponekad su dramatični u šutnji, atmosferi početaka i raspapa forme. Svijet osjetilnog grana se na slikama kroz kolažiranu sliku rubnog prostora između čovjeka i svemira. Biffel navodi kako je slikarstvo za njega komunikacija, bezglasni dijalog po kojem stvari dobivaju smisao. Donekle izdvojen iz trendova, na početima svakovrstašnih erozija likovnih fenomena, uvjerljivo obnavlja fenomenologiju slikarstva. Odabirom iz postojećeg i elementarnim vezama s drugima, on vlastiti osjećaj svijeta unnaža na brisanom prostoru gdje je osjećaj izloženosti i nesnalaženja u zadanostima urbanoga uzbuđljiv i pomalo zastrašujući. Predgrada u podtekstu slikareve fantazije prerađuju granice edenskog vrta dajući šutnji i tišini dimenzije zaboravljene prirode i mogućeg slikarskog putovanja.

Eterična stilizacija prostora: »Kala« Josipa Biffela

MUZEJI

MONUMENTALNO REMEK-DJELCE

Uz novoizdani Vodič kroz stalni postav Muzeja grada Zagreba / Sadržaj 45 poglavlja u kojima je na sažet i zanimljiv način popraćen postav MGZ-a / Urednica izdanja i autorica teksta je Nada Premerl

Teško je i pomisliti da povijest jednog grada može stati u male korice koje obimlju samo 160 stranica. Tim više što je riječ o gradu koji se može dičiti svojom starošću i kulturno-političkom važnošću na području srednje Europe. Autorica spomenutog hvaljevrijednog »djelca«, na svojem minijaturnim dimenzijama uspijeva obuhvatiti čitavu povijest grada Zagreba, jest Nada Premerl. »Djelce« je vodič kroz stalni postav Muzeja grada Zagreba, odnosno vodič kroz jednu od najstarijih zagrebačkih muzejskih institucija. Ta je publikacija na opće zadovoljstvo brojnih stručnjaka, građana i posjetitelja Muzeja nedavno objavljena.

U Vodiču je postav obraden u 45 sažetih i lakorazumljivih poglavlja, prethodi im predgovor ravnateljice MGZ-a Vinka Ivića i tekstovi o povijesti muzeja, arhitektonsko-urbanističkom kompleksu u kojem se danas Muzej nalazi i muzeološkoj koncepciji stalnog postava.

Govoreći o vodiču kroz stalni postav Muzeja, prigoda je i osvrnuti se na postav, čija je izrada bila zahtjevan, složen i interdisciplinarn posao, te je iziskivao dugotrajni i naporan istraživački rad. Budući da autorica Vodiča također potpisuje stalni postav, sumnje u idealnu povezanost izložaka i prateće publikacije najbolje je zaboraviti. Uz Nadu Premerl na stalnom postavu je također radio projektant i dizajner Željko Kovačić te brojni drugi stručnjaci. Stalni postav Muzeja grada Zagreba predstavlja svojevrsni portret grada u svim njegovim aspektima, a Vodič je s toga gledišta iznimno vrijedna reprodukcija koju u ovom slučaju potpisuje autor originala.

Ukoričeni postav Muzeja započinje priču od vremena kada još nije bilo Zagreba. Pričaju su to arheološki nalazišta u sklopu samog kompleksa zgrade i drugih prehistorijskih i antičkih nalaza s područja Zagreba i njegove okolice. Potom slijedi srednji vijek, a 1242. godine hrvatsko-ugarski kralj Bela IV. izdaje Zlatnu bulu kojom Gradec postaje slobodni kraljevski grad. Naravno, obradena je i priča o Gradecu i Kaptolu (dva dijela jezgre iz koje se kasnije razvija Zagreb) i njihovim sukobima koji su često završavali krvavo.

Nadi Premerl kao vrhunskom stručnjaku zacijelo nije bilo teško staviti na papir svoja znanja o Zagrebu. No, valja istaknuti sažetost, koja je zahtijevala veliko autoričino odricanje, jer niti jedno poglavlje ne premašuje 20-ak redaka teksta. Ipak, vodič i tako minimaliziran daje jednu od najljepših i najcjelovitijih slika Zagreba. Što na kraju reći o tome remek-djelu? Maleno je jer mu je i namjena da stane u jednu ruku, ali je i vrlo zanimljivo i vrijedno jer ima zadaću poučiti i zabaviti posjetitelje Muzeja. Nesumnjivo je da Vodič obje zadatke ispunjava jednako dobro.

Maleno je jer mu je i namjena da stane u jednu ruku, ali je i vrlo zanimljivo i vrijedno jer ima zadaću poučiti i zabaviti posjetitelje Muzeja. Nesumnjivo je da Vodič obje zadatke ispunjava jednako dobro.

GORAN JOVETIĆ

Muzejska šetnja kroz povijest Zagreba: Dijelovi ureda zagrebačke Katedrale

Sjećam se, bio je ponedjeljak i Jelica se još oporavljala od subotnjeg provoda. Ušavši u našu sobu, nakon što sam noćnim radničkim vlakom doputovala iz Ivanova, vidjela sam je kako odjevena leži na mom krevetu. Prostorija je zaudarala na kiselinu i alkohol. Plastični bijeli lavor, do pola pun izriganim pićem i hranom, bio je ostavljen nasred sobe. Jastuk, na kojemu je još bilo komadića *Vitaminkih* krastavaca s mrljama narančastog ajvara, pao je na pod i jedinim, baš onim čipkastim, kutom ulazio u smrdljiv sadržaj.

Ostavila sam torbu u svoj dio ormara, izvadvivši iz nje prethodno samo čistu plahu. Doimala mi se preuštirkanom i previše bijelom za prostor iz kojeg bi me mama, da ga kojim slučajem vidi, istog trenutka izvela. Vratila sam je natrag, a s police uzela domsku posteljinu. U tamnoplavim trapericama i pamučnoj majici koju sam *ofarbala* u bordo, kuhajući je zavezanu u nekoliko čvoriča, legla sam na njezin krevet.

– To je moda? – upitala me mama šireći pred sobom majicu na kojoj su ostale višnjine mrlje nalik suncu. – Što bi baka rekla da ovo vidi?

– Misliła bi da posao nije uspio – odgovorila sam joj suznih očiju. Bilo je to nepunih mjesec dana nakon baka-ke smrti, a mama i ja bile smo nespretno u pripremanju brucoske garderobe i neodlučne u izboru, koji više nije moglo pratiti kimanje glavom kao znak pristajanja na moj *otkačeni izbor*.

Jelčinu deku prekrila sam posivjelom plahom, a na njezin jastuk samo prebacila nimalo mirišljavu ispranu jastučnicu. Posteljina sam, zajedno s drugim stvarima doma, vraćala i podizala u studentskom *vešeraju*, premda sam, na čuđenje mnogih koje je Jelica dovodila u našu sobu, svoj jastuk i prekrivač veslačila u onu donesenu od kuće. U početku sam se, dok je ona prstom

KNJIŽEVNI PODLISTAK

Bilješka o piscu

17

Piše: Julijana Matanović

U dvorištu sam sreła upravitelja. Umjesto odgovora na pitanje zašto brucosica, umjesto da uči, šeta, odgovorila sam mu kratko: – Sutra napuštam dom. Kad mi je izrazom svoga lica potvrdio da razumije o čemu je riječ, bila sam potpuno sigurna da će na jesen moju novu molbu ocijeniti povoljno

kao dobar i uvjerljiv govornik, pogrešno naglašavao pojedine riječi, slažući ih u neuzgrapne rečenice.

Držeći nož u desnoj ruci, zamahnulo je prema mojoj glavi. Ne znam je li ga u dovršenju luka i zaustavljanju *čakije* na pola puta spriječila početna nakana zastrašivanja, kojom je u pedagoške svrhe došao do Jelčina kreveta, ili to što je, meni se činilo u posljednji trenutak, vidio da na plahiti leži netko dugokos.

– Bogati, to si ti, skoro si platala. Spasila te kosa, a ova izblajhana kurvetina još hrće.

Jelica, čija se kratka žučkasta kosa ulijepala na jastuku, nije se ni okrenula. Ustala sam i izašla iz sobe. Amir je krenuo za mnom i na hodniku mi dovniknuo: – Jesi l' donijela, bolan, tvojih slavonskih kolača? Mora se rješt, valjuju više od naših pita. Šta jes, jes...

U dvorištu sam sreła upravitelja. Umjesto odgovora na pitanje zašto brucosica, umjesto da uči, šeta, odgovorila sam mu kratko: – Sutra napuštam dom. Kad mi je izrazom svoga lica potvrdio da razumije o čemu je riječ, bila sam potpuno sigurna da će na jesen moju novu molbu ocije-

niti povoljno i da će Jelčina soba biti dovoljno daleko od moje. Vratila sam se u sobu u kojoj je cimerica, još uvijek, ali glave okrenute na suprotnu stranu, rorkala. Na podu je ležao prevrnut lavor. Presvukla sam majicu, i prije nego što sam napustila prostoriju, napisala joj poruku. Zamolila sam je da navečer, poslije dvadeset jedan sat, ostane u sobi. Papirić s jednom jedinom rečenicom i potpisom stavila sam pod kutiju cigareta.

Poslije cjelodnevnog predavanja i odlaska na književnu večer namjeravala sam vratiti se na svoj posljednji *konak* s cimericom Jelicom i priznati joj, gledajući je ravno u oči, zašto ne želim više nikad okusiti *Vitaminkine* proizvode.

Prilazio mi je u laganom tirkiznom puloveru, s rukom stavljenom u lijevi džep traperica. Izvadio ju je da bi u nju prebacio upaljeno cigaretu i desnu pružio prema meni. Onda je u posljednji trenutak, dok sam polako pristizala sa suprotnog kraja prostorije, raširio obje. Stala sam pred nj i, nije to očekivao, upita ga: – A što ako uđem u zagrljaj? Nasmiješio se, kao da je želio reći: –

rama. Međutim, smiješak na njegovo lice svjedočio je da udarac nije bio posljedica zabrinutosti.

– Koja slučajnost, tebe i mene stvarno vežu neke niti.

– Dan i mjesto rođenja – prekinula sam ga, dodavši: – Ali ne i godina, rekao bi moj komšija Petar.

– Mala, buđi ozbiljna – priprijetio je podižući kažiprst desne ruke.

Vratio je ponovno ruku na moje rame i skinuo je tek kad je uz nas stala zgodna žena srednjih godina i pružila mu pepeljuru da ugasi cigaretu, kako pepeo ne bi pao na skupoj razgovor sa stanovnicima mjesta u kojem je odrastao i u kojem nitko do tada nije uspio sačuvati ni najmanju tajnu iz svoje biografije, mora biti nelagodan. Stoga sam se, potpuno opravdano, uplašila da se nešto ozbiljno dogodilo.

Položio je desnu ruku na moje rame, pohvalio moju poznatu pletenicu i, opazivši naglo bljedilo na mom licu, nastavio: – Ne plaši se, mala, sve je u najboljem redu. Je li se tebi što dogodilo?

– Jutros sam dala otkaz u domu, a nemam stan. Sutra moram kući ... Što ču s potpisima, testiranjem, ispitima ... – odgovorila sam mu nepovjerenom glasom. U prvi trenutak nisam shvatila zašto se lupio po čelu. Bilo mi je kao što je desnu ruku, dok mu je u lijevoj gorjela cigareta, maknuo s mog

ramena. Međutim, smiješak na njegovo lice svjedočio je da udarac nije bio posljedica zabrinutosti.

– Koja slučajnost, tebe i mene stvarno vežu neke niti.

– Dan i mjesto rođenja – prekinula sam ga, dodavši: – Ali ne i godina, rekao bi moj komšija Petar.

– Mala, buđi ozbiljna – priprijetio je podižući kažiprst desne ruke.

Vratio je ponovno ruku na moje rame i skinuo je tek kad je uz nas stala zgodna žena srednjih godina i pružila mu pepeljuru da ugasi cigaretu, kako pepeo ne bi pao na skupoj razgovor sa stanovnicima mjesta u kojem je odrastao i u kojem nitko do tada nije uspio sačuvati ni najmanju tajnu iz svoje biografije, mora biti nelagodan. Stoga sam se, potpuno opravdano, uplašila da se nešto ozbiljno dogodilo.

Položio je desnu ruku na moje rame, pohvalio moju poznatu pletenicu i, opazivši naglo bljedilo na mom licu, nastavio: – Ne plaši se, mala, sve je u najboljem redu. Je li se tebi što dogodilo?

– Jutros sam dala otkaz u domu, a nemam stan. Sutra moram kući ... Što ču s potpisima, testiranjem, ispitima ... – odgovorila sam mu nepovjerenom glasom. U prvi trenutak nisam shvatila zašto se lupio po čelu. Bilo mi je kao što je desnu ruku, dok mu je u lijevoj gorjela cigareta, maknuo s mog

kad sam se pred njom začudio što si, nakon drugog razreda, tada sam posljednji put bio kod kuće, na godišnjicu Gistine smrti, odlučila studirati socijalni rad, a ne književnost? I kod toga si ostala, zar ne?

– Da – odgovorila sam radozorno, iščekujući da mi kaže što mu je tada, ožalošćena zbog smrti Petrove bake, prijateljice i susjede, rekla.

Po mojoj grmici, izbačenoj gornjoj usnici, zaključio je da mi njegov razgovor nije poznat.

– Inat, rekla je. Inat. Rekla je da ti je profesorica iz hrvatskoga već zaključenu peticu pretvorila, pripisavši nekoliko jedinica iz vladanja, u četvorku zato što si joj odbrusila da ti ne pada na pamet za Dan mladosti ponovno recitirati *Krvavu bajku*. A da ti je direktor smanjio na trojku kad je čuo da si na njezino pitanje »A što bi dama željela?« odgovorila: *Baladu o zaklanim ovacima*. Da, baka je misliła da će njezinu unučicu uništiti inat. Ako joj ne pomogne ... ne znam tko, rekla je, čini mi se, neki svetac.

– Sveti Ante – odgovorila sam mu i pokazala prema prednjem dijelu dvorane u kojoj je sve bilo spremno za početak i u čijim su prvim redovima već sjedili oni koji su nas do malo prije promatrali. Po njegovu pogledu zaključila sam kako misli da bi bilo najpametnije da se razdvojimo. Potvrdio mi je to rekavši: – Dodi ujutro u moj ured, mislił da odmah možeš ući u stan.

Izgovorio je još samo adresu na kojoj radi. Na samom odlasku, šapnuo mi je da u prvoj ladicu stola, što će mi sutra i pokazati, u bordo kutiji još uvijek stoji kipić sv. Ante.

– Nadam se samo da kutijica više nije vlažna – dodala sam malo glasnije.

(Nastavlja se)

Roman Julijane Matanović »Bilješka o piscu« objavila je »Mosaik knjiga« u Zagrebu, tel. 01/4833-999